

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 352.075

Зінаїда Балабаєва

завідувач кафедри регіональної політики та публічного амністування
ОРІДУ НАДУ при Президентові України, д.філос.н., професор

Віктор Пономарьов

магістр державного управління

ТЕОРІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОШУКУ ЙОГО МАЙБУТНІХ МОДЕЛЕЙ

У статті розглядаються теорії місцевого самоврядування, які протягом тривалого часу узагальнювали досвід його становлення і вдосконалення в різних країнах і в кінцевому підсумку стали джерелом пошуку його майбутніх моделей. Аналізуються роботи зарубіжних і вітчизняних вчених, подібність і відмінність в підходах до оцінки сутності місцевого самоврядування, специфіки його прояву в різних країнах.

Ключові слова: теорії місцевого самоврядування, реформування, громада, державне управління, модель місцевого самоврядування, правова держава.

Zinayida Balabayeva

Head of Regional Policy and Public Administration Department,
ORIPA NAPA under the President of Ukraine, Doctor of Philosophy, Professor

Viktor Ponomaryov

Master in Public Administration

THEORIES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT AS A SOURCE OF ITS FUTURE MODELS SEARCHING

The article deals with the theory of local government, which for a long time synthesized the experience of its development and improvement in different countries and eventually become a source of finding its future models. Analyzes of foreign and domestic scientists, the similarities and differences in the approaches to assessing the nature of local government, the specifics of its manifestation in different countries.

We consider the historical aspect of origin theories of local government from the era of the French Revolution, which gave significant impetus to the constitutional movement in Europe. It is the concept of "self" began to use during the revolution to reflect the fact that the independence of the community and state.

The article noted that the consistent enforcement of the principles of local self-government was the logical conclusion of the basic principles of constitutional, legal state, which is replacing the centralized bureaucratic state and the so-called era of absolutism.

An important contribution in spreading the ideas of local governments in European countries played the Belgian Constitution in 1831. This constitution was the corresponding article, which was dedicated to community management and together with the three branches of government – legislative, executive and judiciary – recognized fourth power, the so-called municipal. You may safely say that since 1790 mankind has accumulated a wide experience in the formation and development of local government and its operations in different countries. This experience was generalized science and theories appeared in various local governments.

One of the first theories of local government launched the so-called German law school, which started and further development of theories of local government. Early German scientists theorized free community, also called the theory of natural rights community. Their theory was first explained the nature of local government. Its representatives – E. Meyer, A. Laband, A. Roessler – believed that the right of communities to head their own affairs as natural and inalienable as the human rights community that is primary to the state, therefore, the state must respect freedom community management.

Along with the theory of free community theory was the state government, the main provisions of which were also developed by German scientists of the XIX century and L.Shteynom R.Hneystom and subsequently developed pre-revolutionary Russian lawyers N.I. Lazarev, A.D. Gradovskiy and V.P. Bezobrazov.

Within the theory of state government formed two main areas – political, which supported (upheld) R.Hneyst and legal support that (stood) L.Shteyn.

Also in the nineteenth century gained considerable popularity public (social and economic) theory of government, which had its supporters, such as R.Mol, A.I. Vasilchikov and V.M. Lyeshkov.

© Балабаєва З. В., Пономарьов В. В., 2016.

Proponents of the theory of public government tried to distinguish and fix the list of cases under the jurisdiction of local governments, and which in turn were different from affairs of state administration.

Along with the most common in academic circles theories of local government, there are also lesser-known theory, such as the Soviet theory; Theory of social security; Theory of municipal socialism.

After analyzing the various theories of local government can be summarized their main differences to differences of opinion on how the formation of local bodies and the nature of relations with the central government.

Based on existing theories of local government management practices appeared in two models of governance in place the so-called European, which primarily uses position statist theory and Anglo-American, which is at the heart of community theory.

Keywords: *theories of local self-government, reformation, mass, state administration, model of local self-government, legal state.*

Зинаида Балабаева

*заведуючий кафедри регіональної політики и публичного амністирования
ОРИГУ НАГУ при Президенте України, д.філос.н., професор*

Виктор Пономарьов

магістр государственного управления

ТЕОРИИ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ КАК ИСТОЧНИК ПОИСКА ЕГО БУДУЩИХ МОДЕЛЕЙ

В статье рассматриваются теории местного самоуправления, которые на протяжении длительного времени обобщали опыт его становления и совершенствования в различных странах и в конечном итоге стали источником поиска его будущих моделей. Анализируются работы зарубежных и отечественных ученых, сходство и различие в подходах к оценке сущности местного самоуправления, специфики его проявления в различных странах.

Ключевые слова: теории местного самоуправления, реформирование, громада, государственное управление, модель местного самоуправления, правовое государство.

Постановка проблеми

Програма реформ «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [6] потребує від держави вирішення нових правових, економічних, політичних та соціальних завдань, головними з яких є формування ефективної системи місцевого самоврядування, як максимально наближеного до населення інституту, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності, запровадження дієвих механізмів соціальної взаємодії із самоврядними структурами. Актуальність обраної теми обумовлена також необхідністю наукового осмислення історичного розвитку місцевого самоврядування на основі теорій та сучасних концепцій місцевого самоврядування, що дає можливість обґрунтованого вибору оптимальної моделі його реформування в Україні.

Теоріям місцевого самоврядування присвячені роботи В.Г. Ігнатова, Н.М. Коркунова, А.А. Ярошенко та інших вчених.

Шляхи становлення місцевого самоврядування в Україні досліджували А. Ткачук, В. Кравченко, В. Рубцов, О. Батанов, О. Орловський, А. Крупник, О. Бойко, М. Лациба та інші. Вивченню закордонного досвіду реформування місцевого самоврядування та його використання у пострадянських країнах присвячено праці таких вчених, як В. Бойцов, І. Козюра, С. Соскін, В. Чернікта та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

Ціллю статті є аналіз теорій місцевого самоврядування як джерела пошуку шляхів його реформування у світі та становлення адекватних моделей.

Місцеве управління та місцеве самоврядування в сучасному значенні з'явилося лише двісті років тому – після Великої Французької революції, яка дала відчутний поштовх конституційному руху в європейських країнах. Саме ж поняття «самоврядування» почали використовувати під час самої революції, щоб відобразити факт самостійності громад від держави.

Міста середньовіччя зі своїм адміністративним, фінансовим та судовим правлінням, які були придбані або завойовані у тогочасних феодалів, ще з тих часів мали зародок самоврядування. Конституційний рух, поштовх якому в тогочасних європейських країнах дала вже згадана Велика Французька революція, призвів не тільки до появи абсолютно нових форм організації влади в сфері державного управління, а й поставив завдання для створення місцевого управління, як вільного від бюрократичної залежності центральних органів державної влади. Послідовне впровадження в життя початків місцевого самоврядування було логічним висновком з основних принципів конституційної, правової держави, яку приходиться на зміну централізованої та бюрократичній державі так званої епохи абсолютизму.

Взаємовідносини особистості та держави, місцевих громад та центральних органів влади в умовах демократичної, правової держави принципово інші, ніж в абсолютистській державі, яке Кант називав державою сваволі. Тому це природно, що місцеве самоврядування, яке передбачає в контексті широку автономію, відособленість в системі державної влади, стає ідеологією політичних рухів та правових реформ ХІХ сторіччя.

Вагомий внесок в поширення ідей місцевого самоврядування в європейських країнах зробила бельгійська конституція 1831 року. В цій конституції була відповідна стаття, присвячена обцинному управлінню, а поряд із трьома гілками влади – законодавчою, виконавчою і судовою владою – визнавалась четверта влада, так звана муніципальна.

Але історії відомі ще раніше ідеї організації обцинного управління. Ще у 1790 році ці ідеї були викладені французом Туре в доповіді, яка стосувалася законопроекту про реформу місцевого управління в Національних зборах Франції. Ним були сформульовані дві

Виклад основного матеріалу

основні на його думку проблеми вчення про місцеве самоврядування:

- поняття про власні общинні справи, які властиві за своєю природою муніципальному управлінню;
- поняття про справи державні, ведення яких передається державою до органів місцевого самоврядування.

Отже, можна сміливо казати, що ще з 1790 року людство накопичувало різноманітний досвід становлення та розвиток місцевого самоврядування і його функціонування в різних країнах. Цей досвід був узагальнений наукою та постав у різноманітних теоріях місцевого самоврядування.

Одним з перших звернувся до цих проблем французький вчений та державний діяч А. Токвіль. Він писав: «Громадські інститути грають для встановлення незалежності ту ж роль, що і початкові школи для науки; вони відкривають народу шлях до свободи і вчать його користуватися цією свободою, насолоджуватися її мирним характером. Без общинних інститутів нація може сформувати вільний уряд, однак справжнього духу свобод вона так і не набуде. Скоро минути пристрасті, хвилини інтереси, випадкові обставини можуть створити лише видимість незалежності, однак деспотизм, загнаний усередину суспільного організму, рано чи пізно знову з'явиться на поверхні» [7, с. 65].

Велика кількість вчених по всьому світу виділяють різну кількість теорій місцевого самоврядування, вони коливаються від трьох до семи. Така ситуація склалася у зв'язку з тим, що різні вчені використовують різноманітні підходи до визначення теорії місцевого самоврядування. Але, на нашу думку, при вивченні теорій місцевого самоврядування важлива не кількість цих теорій, а їх якість, і як казав Н.І. Лазаревський, кожна з теорій вірна і не вірна одночасно, оскільки вказує на одну з ознак самоврядування, яку неприпустимо зводити в абсолют стосовно всіх країн і випадків [3].

Одну з перших теорій місцевого самоврядування висунула так звана німецька правова школа, яка й започаткувала подальший розвиток теорій місцевого самоврядування. На початку німецькі вчені висунули теорію вільної громади, яка також називається теорією природних прав громади. Їхня теорія вперше пояснила сутність місцевого самоврядування. Її представники – Е. Мейєр, О. Лабанд, О. Ресслер – вважали, що право громади на завідування своїми справами так само природне і невідчужуване, як і права людини; що громада є первинною по відношенню до держави, отже, держава має поважати свободу общинного управління. «Громада має право на самостійність і незалежність від центральної влади за самою своєю природою, причому держава не створює громаду, а лише визнає її» [5, с.13-14].

Ця теорія спиралася на ідеї природного права. Вона виходила з визнання громади природно сформованою органічною корпорацією, яка своєю сутністю незалежна від держави. Права громади на самоврядування апріорним шляхом виводилися з самої природи громади як такої. Звідси в поняття самоврядування включили такі елементи: управління власними справами громади; громади є суб'єктами прав, що їм належать; посадові особи общинного управління є органи не держави, а громади.

На практиці ж ця теорія не знайшла свого практичного застосування, оскільки в цій теорії відсутній чітко визначений об'єкт місцевого самоврядування, оскільки самоврядна одиниця – це сільська або міська громада, яка користується самостійністю у вирішенні своїх справ, а її мешканці мають можливість самі розпоряджатися своєю долею в межах своєї території. Вони самі повинні були забезпечувати себе необхідним, в тому числі захищатися від зовнішньої небезпеки у вигляді військового зазіхання на їхню територію. А прирівнювання до самоврядної одиниці більших територій залишається справою державної влади. В цих умовах нелогічно було доводити самостійність таких одиниць, спираючись на їх природний характер, як і заперечувати інші види самоврядування, крім невеликих сільських і міських громад – це не відповідало дійсному стану речей.

При існуванні держави в суспільстві громада не може бути абсолютно вільною. Історія становлення і розвитку громади на Русі підтверджує даний факт: слов'янська громада потребувала держави – і створила її для забезпечення захисту, як від зовнішнього посягання, так і для розвитку економічних зв'язків.

Одночасно з теорією вільної громади з'явилася державна теорія самоврядування, основні положення якої були розроблені також німецькими вченими ХІХ століття Л. Штейном і Р. Гнейстом, а у подальшому розвинені російськими дореволюційними юристами Н. І. Лазаревським, А. Д. Градовським та В. П. Безобразовим.

Відповідно до цієї теорії, самоврядування – це одна з форм організації місцевого державного управління. Усі повноваження в галузі місцевого самоврядування надані державою, мають джерелом державну владу.

Однак на відміну від централізованого державного управління місцеве самоврядування здійснюється не призначеними урядовими чиновниками, а за безпосередньою участю місцевих жителів, які зацікавлені в результативності місцевого управління. Передача деяких завдань державного управління у відання місцевих спільнот з точки зору державної теорії пояснюється тим, щоб забезпечити більш ефективно вирішення питань місцевого значення. При централізованому державному управлінні призначені «зверху» державні чиновники позбавлені елементарної ініціативи та самостійності. За своєю суттю суті вони не залежать від місцевих жителів та не контролюються останніми.

В рамках державної теорії самоврядування сформувалися два основних напрямки – політичний, який підтримував (відстоював) Р. Гнейст, та юридичний, який підтримував (відстоював) Л. Штейн.

Л. Штейн висловлював думку, що підставою самостійності органів місцевого самоврядування є те, що на них держава покладає здійснення певних завдань державного управління. Органи місцевого самоврядування – специфічні органи державного управління, організовані на засадах самоврядування і які володіють істотними відмінностями від державних. Так, якщо органи держави виражають його волю і повністю підпорядковані уряду, внаслідок чого між ними неможливо співвідношення прав і обов'язків, то органи місцевого самоврядування мають принципово інший правовий статус, є особливими юридичними суб'єктами, що вступають з державою в правові відносини і мають по відношенню до неї права та обов'язки.

В свою чергу Р. Гнейст вважав, що виборність органів або посадових осіб місцевого самоврядування не гарантує повної самостійності місцевого самоврядування. Залежність будь-якого посадовця можливо пояснити тим, що служба для нього – це перш за все джерело коштів для існування, тому така посадова особа повинна служити чужим інтересам, оскільки залежна від них фінансово. Тому основоположник політичного напрямку пов'язав місцеве самоврядування із системою почесних і безоплатних посад, що випливало з принципового порядку формування таких органів місцевого самоврядування та заміщення окремих місцевих посад. Самоврядування на місцевому рівні повинно було реалізовуватись почесними людьми із середовища місцевого населення на безоплатній основі.

У тому ж XIX столітті набула значної популярності громадська (суспільно-господарська) теорія самоврядування, яка мала своїх прихильників, таких як Р. Моль, А. І. Васильчиков та В. М. Лешков. Згідно з громадською теорією територіальна громада розглядається як один із елементів громадянського суспільства, тому місцеве самоврядування є недержавним за своєю природою, володіє власною компетенцією у неполітичній сфері, тобто у місцевих громадських та господарських справах, у здійсненні яких держава не повинна втручатися.

Громадська теорія бачить сутність самоврядування у наданні місцевому суспільству права самому відати свої громадські інтереси і в збереженні за урядовими органами завідування одними тільки державними справами. Громадська теорія виходить з протиставлення місцевої громади державі, громадських інтересів – політичним, вимагаючи, щоб суспільство і держава, кожне, відало тільки свої власні інтереси [2].

Прихильники громадської теорії самоврядування намагалися розмежувати та зафіксувати перелік справ, які підвідомчі органам місцевого самоврядування та які в свою чергу повинні були відрізнятися від справ державного управління. В намаганнях розподілити ці справи в них нічого не вийшло, оскільки на практиці практично неможливо розділити справи державного управління і справи місцевого значення, щоб виділити з них в чистому вигляді тільки місцеві господарські справи. «Виявилось досить складно розмежувати справи власне общинні (місцеві) і справи державні, доручені для виконання громадам. Наприклад, дорожнє будівництво, місцеві податки, охорона громадського порядку, завідування освітою, культурою, охороною здоров'я і т.п. не можуть вважатися суспільними справами і протистояти справам державним» [1, с. 27].

Значним напрямком громадської теорії самоврядування є господарська теорія, яка у подальшому стала розвитком теорії (природної) громади. Прихильниками цього напрямку були Р. Моль та А. Васильчиков. Вони робили акцент не тільки на визнанні самоврядної громади в якості самостійного суб'єкта права, а й на реалізації нею комунальної діяльності. Вважалося, що місцеве самоврядування не відноситься до політики, але має свою особливу сферу господарської діяльності.

Окремі закордонні вчені пов'язують місцеве самоврядування з державною владою, відзначаючи становище держави як органу, який дав права на самовря-

дування, та представляти його як первинний суб'єкт громадського управління.

Двоїстий характер місцевого самоврядування знаходить відображення в теорії дуалізму місцевого самоврядування. Відповідно до цієї теорії, місцеві органи самоврядування, реалізуючи управлінські функції, виходять за рамки місцевих інтересів та повинні діяти як інструмент державного управління.

Двоїстість природи місцевого самоврядування проявляється в тому, що в ньому поєднуються місцева та державна, які в силу цього самостійні у вирішенні питань місцевого значення і, одночасно, складають з державою єдине ціле при вирішенні завдань держави на місцевому рівні. «З одного боку, муніципальна влада – це влада, що здійснюється в рамках загальнодержавної політики, підконтрольна державі і на території держави, а з іншого – інструмент самостійної від жорстких державних імперативів організації людей, що мають на меті облаштування найкращим чином власного життя і вирішення локальних питань життєдіяльності» [8, с. 37].

У змісті теорії дуалізму місцевого самоврядування повинні бути присутні такі принципи:

- наявність загальнодержавного та місцевого інтересів і необхідність їхнього поєднання;
- неможливість у багатьох випадках розділити власні місцевих та загальнодержавні справи;
- виконання органами місцевого самоврядування повноважень, делегованих державою;
- наявність характеру у предметів ведення і повноважень місцевого самоврядування;
- реалізація органами місцевого самоврядування публічного та приватноправового характеру.

Прихильники цієї теорії вважають, що за допомогою єдності двох засад вирішуються найважливіші громадсько-державні завдання: виключається роздвоєння влади, яке призводить до політичної нестабільності й послаблення держави та її інститутів; утворюється можливість для більшої частини людей брати участь в управлінні справами суспільства та держави; ліквідується розрив між суспільством та державою; досягається єдина мета – збереження та зміцнення суспільства та держави за наявності демократичних інститутів.

Поряд із найбільш поширеними в наукових колах теоріями місцевого самоврядування, зустрічаються й менш відомі теорії, такі як: радянська теорія; теорія соціального забезпечення; теорія муніципального соціалізму.

Кожна з цих теорій місцевого самоврядування також розглядає систему органів місцевого самоврядування, але під своїм кутом зору, вони також мають свої недоліки та переваги, але, тим не менш, заслуговують право на існування та глибоке вивчення.

Радянська концепція базується на тому, що місцеві ради є органами єдиної державної влади, які відповідають за виконання на своїй території актів центральних органів. Найголовніше завдання місцевих рад в соціалістичній державі зводилось до того, щоб забезпечити виконання основних державних функцій на кожній ділянці території країни.

Радянська модель також характеризується ієрархічною підпорядкованістю ланок влади. Також ця модель заперечувала загальноновизнані принципи розпо-

ділу влади – стримувань та противаг, а всі інші органи держави вважаються такими, що походять від рад та підзвітні їм. Ця модель існувала в Радянському Союзі, де в законодавстві такого поняття, як «місцеве самоврядування», не існувало.

Радянська модель знайшла своє відображення та діє на сьогоднішній день в таких державах, як: Китаї, Куба, КНДР та В'єтнам.

В кінці XIX та на початку XX століть в багатьох державах Європи величезного поширення набували соціал-реформістські муніципальні концепції, які згодом вилились у теорію муніципального соціалізму.

Муніципальний соціалізм був симбіозом програмних положень та настанов, які спрямовувались на забезпечення більш повної демократизації життя на місцях. Першою вимогою, яка була зафіксована в муніципальних програмах політичних партій, було надання міським та сільським громадам найбільш широкої автономії. Друга не менш вагома вимога була у збільшенні представництва населення в органах місцевого самоврядування.

Прихильники цієї теорії сподівалися шляхом поступових реформ перебудувати тодішнє життя на нових началах, тобто провести зміни державного та суспільного життя без різких стрибків та потрясінь.

Ідеологи виходили з можливості соціалістичної еволюції буржуазного місцевого самоврядування як одного із шляхів без революційної трансформації сучасного суспільства у соціалістичне. Створити на місцях так звані оплоти демократії, які зможуть протистояти центральному органам. Розширення прав місцевого самоврядування в політичній сфері тлумачилося, як кардинальна зміна влади в суспільстві.

Треба відзначити, що теорія муніципального соціалізму нічого спільного з соціалізмом не мала. Тези муніципального соціалізму висувалися насамперед буржуазними партіями. Ця ідеологія знаходила підтримку тільки у соціал-демократів. Противники цих ідей вважали доктрину муніципального соціалізму політично ілюзорною й теоретично помилковою: «адже те, що виходить за межі місцевих інтересів, за межі функцій державного управління, тобто все, що стосується основних джерел прибутку пануючих класів та основних засобів забезпечення їх панування, все, що стосується не управління державою, а устрою держави, тим самим виходить зі сфери муніципального соціалізму» [4].

Науці відома ще одна теорія – теорія соціального обслуговування. В ній робиться наголос на здійсненні муніципалітетами свого основного завдання – організації обслуговування населення та пропозиції послуг своїм мешканцям. Головна ж мета цієї теорії – це добробут мешканців громади.

Теорія соціального обслуговування пояснює функцію муніципалітету як прояв надкласової природи держави загального добробуту. Німецький вчений З. Баллейс підкреслює, що муніципалітети є передусім природними корпоративними одиницями, а їх автономність впливає не стільки з державної влади, скільки із суверенітету народу, який має поважатись та забезпечуватись державою на практиці. Незважаючи на це, здебільшого в теорії сучасної комунальної політики головний акцент зміщується з питань свободи та невтручання з боку центральних влад у бік таких цінностей, як раціональність, ефективність, економія.

Місцеве самоврядування розглядається вже не стільки як загальнодемократична мета, скільки як засіб для вирішення локальних проблем, реалізації інтересів територіальних громад, здійснення на місцях загальнодержавного політичного курсу [4, с. 96–103].

Висновки. Провівши аналіз різних теорій походження місцевого самоврядування, можна звести основні їх відмінності до різниці у поглядах на способи формування місцевих органів та на характер взаємовідносин зі центральною владою.

Так, теорія вільних громад, яка спирається на ідею природного права, має своїм центральним положенням те, що громада, як самоврядний територіальний колектив, така ж самостійна, як і сама держава. Державницька ж теорія, навпаки, має своєю основою ідею створення органів самоврядування, повністю підпорядкованих державі, і розуміє самоврядування в якості ланки державної влади, яка не має власних прав і власної компетенції. Деякою мірою об'єднує ці дві теорії громадська теорія, яка стверджує, що органи самоврядування самостійні лише в неполітичній сфері – у сфері господарської і громадської діяльності.

На основі існуючих теорій місцевого самоврядування в практиці управління з'явилися дві моделі організації влади на місцях: так звана європейська, яка, насамперед, використовує положення державницької теорії; та англо-американська, в основі якої є громадянська теорія.

В європейській моделі місцевого самоврядування на одному територіальному рівні поєдналися місцеве самоврядування та місцеве управління. При цьому на місцеві органи управління покладаються окремі функції щодо місцевого самоврядування. В минулому, це була функція адміністративної опіки, яка передбачає, що рішення органів місцевого самоврядування не можуть вступити в силу, поки не дістануть схвалення місцевого чиновника, який призначений або уповноважений органами державної влади (префект, бургомістр чи губернатор).

У сучасній управлінській практиці переважає функція адміністративного нагляду, яка обмежується перевіркою законності рішень органів місцевого самоврядування. Адміністратору дається для перевірки невеликий термін, по закінченні якого рішення вступає в силу, якщо не надійшло заперечень.

Англо-американська модель характеризується дією місцевого самоврядування на всіх територіальних рівнях нижче держави, суб'єкта федерації чи автономного регіону. Така модель чітко проглядається у Великій Британії, де склалися традиції самостійності громад щодо управління місцевими справами в межах законів, але без втручання центральної державної влади або її представників на місцях. Саме таке місцеве управління Р. Гнейст називав місцевим самоврядуванням.

Наприкінці XX століття почала формуватися так звана новітня модель місцевого самоврядування, для якої є притаманним:

- зростання значення громадянських ініціатив, вплив жителів громади на діяльність органів місцевого самоврядування;
- органи місцевого самоврядування допомагають окремим громадянам та суспільним групам самим задовольняти свої потреби, і тому переда-

ють право на надання частини публічних послуг неурядовим організаціям та бізнесу;

- органи місцевого самоврядування вишукують джерела фінансування розвитку громади в інших організаціях та установах.

Іншими словами, стали затверджуватися чи посилюватися демократичні елементи, запрацювала модель розвитку сучасних суспільств, що значно змінило саме місцеве самоврядування. Актуальним стає узагальнення досвіду реформування місцевого самоврядування, його подальше теоретичне осмислення і практичне застосування в умовах різних національних традицій.

Теорії місцевого самоврядування важливі для розгляду тому, що від того, як розуміють та сприймають ці теорії в суспільстві, залежить нормативно-законодавче регулювання місцевого самоврядування в нашій державі.

Література.

1. Игнатов В. Г. Местное самоуправление / В. Г. Игнатов, В. В. Рудой. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2003.
2. Коркунов Н. М. Российское государственное право / Н. М. Коркунов – СПб – Т. 2. – 1909 г.
3. Лазаревский Н. Лекции по российскому государственному праву – Том 1. Конституционное право – 2-е вид. – С.-Петербург: Издательство акционерного товарищества «Слово» – 1910.
4. Муніципальне право України: Підручник / Кол. авт.; За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
5. Основные теории местного самоуправления: происхождение и развитие. – М.:1996
6. Стратегія сталого розвитку «Україна 2020»//<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
7. Токвиль А. Демократия в Америке / А. Токвиль – М. : Прогрес, 1992.
8. Ярошенко А. А. Місцеве самоврядування в системі влади в державі / А. А. Ярошенко // Державна влада і місцеве самоврядування. – 2002 – № 4.